

En uheldbredelig optimist

Taler

Gunnar Jahn

Dato

10 desember 1950

Sted

Oslo

Omstendigheter

Tildeling av Nobels fredspris til Ralph Bunche

- 1 Dr. Ralph Bunche er født i Detroit i De forente stater i 1904. Han er en ung mann, bare 46 år. Foruten ham er Ossietzky den eneste som har fått fredsprisen i en så ung alder. De fleste av de andre har hatt sine beste år bak seg. Dr. Bunche har storparten av manndomsårene foran seg. Men likevel kan han se tilbake på
- 5 en rekke år i arbeid og kamp for, som han selv sier, å utvikle menneskenes evne til å leve sammen i fred, harmoni og forståelse.

- Dr. Bunche's ytre livshistorie er lik så mangen amerikansk ungdoms. Han var født i små kår og måtte tidlig ut og arbeide, først som visergutt da han var syv år
- 10 gammel og senere, da han var tolv, arbeidet han i et bakeri ofte til både elleve og tolv om kvelden. På denne tid døde hans foreldre, og den gamle bestemoren Nana flyttet med barnebarna til Los Angeles. Her ble den unge Ralphs liv delt mellom skole og arbeid, for arbeide måtte han for å skaffe seg midler til å leve. Men dette var ikke noe unntak for ham. Han sier selv at 70 % av studentene ved
- 15 California-universitetet underholdt seg selv. Et slikt liv i de unge år kan være hardt, men det kan også gi styrke og utvikle ens evne til å finne vei framover og til å møte de vansker en står overfor i livet.

- I 1927 tok han eksamen ved California universitet og samme år begynte han sine studier ved Harvard, hvor han i 1934 tok doktorgraden i statsvitenskap. Fra
- 20 1928 til 1938 var han lærer og fra 1938 til 1941 professor ved Howard universitet i Washington.

- I disse årene var det Bunche begynte å studere koloni- og raseproblemer og han
- 25 fikk i 1936 et stipendium av Social Research Council for å studere kolonialpolitikk og ikke-europeiske folks stilling i Sør-Afrika. Men før han dro til Afrika, først til Cape Town og senere til de afrikanske folkestammer,

forberedte han seg til dette arbeid gjennom studier i London.

30

Bunche ble en av Gunnar Myrdals viktigste medarbeidere under hans studier av negerproblemet i Statene. Gjennom hans arbeider ble en merksam på ham i den amerikanske administrasjon, og i 1941 ble han ansatt i the Office of Strategic Services som ekspert i kolonispørsmål og kolonialpolitikk. Senere, i 1944, ble han bedt om å overta arbeidet i Det amerikanske utenriksdepartement som sakkyndig i kolonispørsmål, og i 1945 ble han leder av denne avdeling. - Han forteller selv at det var første gang en neger fikk en så høy stilling i amerikansk administrasjon. - Gang på gang ble han nå oppnevnt til å være De forente staters offisielle representant ved internasjonale konferanser: Dumbarton Oaks i 1944, Den internasjonale arbeidskonferanse i Philadelphia i 1945, det konstituerende møte for F.N. i San Francisco samme år. Han var medlem av De forente staters delegasjon til F.N.'s møter i London i 1945 og 1946 og representant ved Arbeidskonferansen i Paris i 1946. I 1946 ble han direktør for avdelingen for Trusteeship i De forente nasjoners sekretariat.

45

Dette var de viktigste trinn i hans karriere, og den er merkelig nok. Men gjennom en karrieres ytre trekk lærer en aldri mannen å kjenne.

Det er vel med Bunche som med så mange av oss, at det er i de unge år vi formes, lenge før vi tar inn all den kunnskap som arbeidet og livet gir. - Bunche sier selv at han aldri noen gang fra barndommen kan minnes at hans familie ikke var meget fattig. - Men det ble ikke fattigdommen som formet ham. For i denne fattigdommen levet et rikt utrustet menneske, bestemoren Nana. Han forteller om sin barndom at hans bestemor og hennes fire voksne barn med sine familier levet sammen. Det var et slags sterkt sammensveiset matriarkalsk familieliv, hvor bestemoren Nana var den dominerende personlighet. Hun som var født som slave i Texas, må ha vært en merkelig kvinne og har bidratt mer enn noen annen til å forme den unge gutts karakter.

50

55

»I guttedagene var livet ingen idyll», sier Bunche. »Jeg lærte hva det ville si å være neger, selv i en opplyst by i nordstatene. »Men», sier han videre, »det jeg opplevde gjorde meg ikke bitter, for Nana hadde lært meg å kjempe uten hat. Hun lærte oss alle å kjempe for vår rett, ikke tåle krenkelser, men ikke gjemme på bitterhet mot noen, da dette bare ville forkrøple oss som mennesker. Dypt religiøs som hun var, gav hun oss en sikkerhet som var sterk nok til å tåle alle ytre stöt, men hun lærte oss også å forstå andre og å vise toleranse.»

65

Det var en verdifull arv Nana gav Bunche, en arv som har betydd uendelig mye
70 for ham og blitt ham til uvurderlig hjelp. Han har selv forsøkt å gi denne arv
videre til sine barn. Han sier: »Under oppdragelsen av mine barn har jeg fort
videre til dem det jeg lærte av Nana som gutt: å bli behandlet på like fot med
andre er menneskets rett fra fødslen av. La aldri noen behandle deg annerledes,
sa hun. Hvem er en bedre amerikaner, en bedre beskytter av den amerikanske
75 arv enn den som forlanger full respekt for de hovedprinsipper vårt samfunn
hviler på?

Hun fortalte oss også at vi ville møte mange hindringer i livet. Slik er livets lov.
Men det er bare sveklinger som gir opp overfor motstand. Vær ærlig og åpen
80 overfor deg selv og verden, sa hun. Gå aldri på akkord med det du vet er rett.
Søk aldri kamp, men vik heller ikke tilbake for den hvis det står om din
overbevisning. Gå ut i verden med oppreist hode i alle forhold.»

Det er en rikdom å få med seg fra sitt barndomshjem dette: gå ut i verden med
85 løftet hode, kjemp for det som er rett, men vis forståelse og toleranse mot andre.
- Hos gutten Ralph Bunche slo disse ordene rot og satte ham i stand til å møte
de oppgaver livet skulle komme til å stille ham overfor.

Bunche tok som nevnt tidlig opp studiet av rase- og koloniproblemene. I en bok
90 fra 1936 - A World View of Races - holder han et oppgjør med alt det
uvitenskaplige vrövl om raser som er blitt et nyttig og farlig våpen i hendene på
politikere og statsmenn, slik vi kjenner det fra Hitlers Tyskland. Han analyserer
også den franske og den engelske kolonialpolitikk som, så forskjellig den enn er,
ikke har evnet å gi folkene i koloniene sjansen til å utvikle sine evner. Han ser
95 raseproblemet som en del av det meget større problem: kampen mellom
klassene, mellom dem som har noe og dem som intet har. Selv om en vel kan si
at dette er langt fra å være hele sannheten, og selv om han i senere bøker har
utvidet sitt syn på mennesker og samfunn, finner vi stadig uttrykk hos ham for
det syn at det ligger en spire til krig i spenningen mellom levestandardene i de rike
100 og i de under-utviklede land.

I en avhandling av 1947 - Human Relations in a Modern World - gir han
uttrykk for problemene i vår tid. I denne avhandling stiller han mennesket som
frigjort individ overfor mennesket som medlem av en gruppe. Han sier: »Etter
105 min oppfatning er det ikke noe i menneskets natur som gjør det umulig for folk

å leve sammen i fred. De fleste av oss, tror jeg, ville være ganske medgjørlige hvis det press som grupper eller samfunn over, ga oss sjansen. Men forholdet mellom mennesker blir aldri bestemt av individene fordi individet i vesentlig grad er et
110 produkt av den gruppe det hører til og er i alle viktige spørsmål underordnet gruppen. Individet i massen er bare et speilbillede av denne gruppe.

Det er derfor forholdet mellom grupper og land som i vår tids verden blir det som trenger seg fram i forreste rekke». Og han sier: »En kan først komme til
115 forståelse og brorskap mellom mennesker når folkene i de mange land feler at det som knytter dem sammen er et felles mål som det haster med å nå.» Selv har Bunche en sterk tro på menneskene. »Jeg er fast overbevist om», slik lyder hans ord, »at alminnelige mennesker alle steder er rede til å akseptere de idealer som ligger i forståelse og brorskap mellom mennesker, hvis man ga dem sjansen til
120 det. Men for så kan skje, må menneskene være sikre på ikke å bli gjort til offer for ustabile økonomiske forhold, de må ikke være tvunget til å ta del i den brutale og usunne konkurranse for å opprettholde livet og de må være fri for den trusel som ligger i at de kan bli utslettet i en kommende krig. Men ennå viktigere enn alt er det at menneskene kan få gjort sine idealer fri fra innflytelse
125 av de små og sneversynte menn som ennå i mange land nytter disse idealer til å fremme sine egne interesser. - Men et dovent, selvtilfreds og uvitende folk kan aldri føle seg trygt og fritt.»

En kan si: Dette er en tro, en overbevisning. Men hvem kan gjøre manns
130 gjerning i livet uten tro? Hos Bunche er denne tro paret med kunnskap om mennesker og forhold i virkelighetens verden, noe han til fulle viste som meklingsmann i Palestina.

Opp til 1948 hadde Bunche's virke vært knyttet til vitenskapelig og til
135 administrativt arbeid. Da Folke Bernadotte ble oppnevnt av F.N. som meklingsmann i konflikten om Palestina den 20. mai 1948, ble Bunche hans nærmeste medarbeider. De to arbeidet sammen inntil Bernadotte ble myrdet den 17. september samme år. Da ble Bunche oppnevnt av F.N. til å være hans etterfølger og fortsette meklingen i Palestinakonflikten. Denne stilling hadde
140 han til august 1949.

Det var to ulike menn som i 1948 møttes i felles arbeid. Folke Bernadotte, sønnesønn av Kong Oscar II av Sverige, nevø av Sveriges regjerende konge, med de tradisjoner dette gir. Bunche, hvis farmor var født som slave, vokset opp i

trange kår, en mann hvis hele karriere skyldtes ham selv.

Folke Bernadotte var uten større kjennskap til konflikten i Palestina: »Mina kunnskaper om läget i Palestina var synnerligen ytliga», sier han selv. Han hadde
150 ikke arbeidet med internasjonale spørsmål for han henimot krigens slutt fikk frigjort de danske og norske fanger fra tyske fengsler og konsentrasjonsleire. - Bunche, sjef for Trusteeavdelingen i F.N., hadde hele sin utdanning bak seg, en utdanning som nettopp tok sikte på å kjenne og forstå de problemer som knytter seg til mellomfolkelige stridigheter.

155

Men de to møttes i ett: De hadde tro på sin sak. Bunche nevner et sted de egenskaper en meklingsmann må ha: »Han må være innstillet mot krig og for fred, innstillet på å tro at hans medmennesker først og fremst er gode, og han må være fast overbevist om at intet problem som berører forholdet mellom
160 menneskene, er uløselige. Han må også være hevet over mistanke, intoleranse og hat, religiøs sneversynthet og rasefordommer.»

Disse egenskaper var de to menn i besittelse av, og rikt utrustet måtte de være som skulle ha håp om å løse den vanskelige oppgave de ble stillet ansikt til ansikt
165 med i Palestina.

Problemet i Palestina hadde opptatt F.N. i lang tid. Jeg kan ikke her gjennomgå hele Palestina-spørsmålet som i realiteten ble aktuelt allerede etter forrige verdenskrig. I 1948 var en nådd så langt at det i F.N. forelå et forslag til løsning
170 om opprettelse av en jødisk stat. Men forslaget møtte motstand, og gjennom hele 1948 hadde det vært - om enn ikke åpen krig - så stadige krigshandlinger.

Den 15. mai 1948 hørte det britiske mandat over Palestina opp, og i realiteten var det allerede på det tidspunkt åpen krig mellom araberstatene og jødene. Den
175 våpenstillstandskommisjon, som var blitt sendt til Palestina i april, kom ingen vei, og det var under disse omstendigheter at F.N. den 20. mai oppnevnte Bernadotte som meklingsmann, hvis første oppgave det var å få i stand fred.

Bernadotte og Bunche kom til Palestina den 28. mai, og det lyktes dem å få i
180 stand en 4 ukers våpenhvile, som trådte i kraft den 11. juni og varte til 9. juli. Dette var første skritt på vei. Men den 11. juli bröt fiendtlighetene ut igjen, og Sikkerhetsrådet ga den 16. juli ordre til at ilden skulle høre opp og våpenhvilen fortsette fra 18. juli. Dette skjedde etter at Bernadotte personlig hadde lagt saken

185 fram for Sikkerhetsrådet. Det var første gang Sikkerhetsrådet ga en slik ordre.

Så ble Bernadotte myrdet den 17. september, og som allerede fortalt ble da Bunche av Sikkerhetsrådet utnevnt til meklingsmann.

190 Den første våpenhvile var vanskelig å få i stand, og det kan ikke være tvil om at det var Bernadotte og Bunche personlig som gjorde at det lyktes såvidt hurtig. Bunche sier om dette: »Denne våpenhvile var én manns gjerning. Grev Bernadotte var en mann med stor takt og en utrettelig energi. Han hadde en sterk tro på det mellomfolkelige arbeid og ofret seg for fredens sak. Han var
195 uten frykt, og i løpet av utrolig kort tid vant han både arabernes og jødernes respekt.»

Den våpenhvile som ble vedtatt den 18. juli ble brutt igjen i midten av oktober. Da er det Bunche tar det dristige skritt å foreslå overfor Sikkerhetsrådet at dette
200 skulle gi ordre om at ilden skulle høre opp og at begge parter skulle prøve å komme til enighet om en våpenstillstand som innledning til en endelig ordning av forholdet mellom Palestina og de arabiske stater. Hans forslag ble vedtatt av Rådet den 16. november.

205 Forslaget var som sagt meget dristig. Våpenstillstand er nemlig noe mye mer enn våpenhvile. Våpenstillstand slik som begrepet er utformet, betyr i realiteten en innledning til fred. Men det viste seg at Bunche hadde bedømt stillingen riktig. Og så begynner de 11 måneder lange forhandlinger mellom araberstatene og Palestina, forhandlinger som satte de aller største krav til meklingsmannen.
210 Bunche har selv gitt en skildring av vanskene i Colgate Lectures in Human Relations, 1949: Mistanken fra begge sider; ingen ville møte hverandre. Araberne ville ikke sitte ved samme bord som jødene, slik at han måtte forhandle særskilt med hver av partene. Stadige mistanker mot hverandre som måtte ryddes av veien. En må huske på at dette var ikke en mekling mellom 2
215 parter, men mellom Palestina på den ene side og 7 araberstater på den annen, og det skulle sluttet avtale særskilt med disse 7 statene.

Gjennom uendelig tålmodighet lyktes det Bunche omsider å få alle parter til å akseptere en våpenstillstand. Han er blitt spurt hvordan det kunne lykkes for
220 ham, og han har gitt følgende svar:

»Som alle negre i Amerika har jeg fått mange stöt og hatt mange triste

erfaringer. Det har ikke vært til å unngå at jeg er blitt på vakt mot fordommer.
225 På den annen side lærte jeg i mine tidligste ungdomsår toleransens verd og å
være sterk i kamp for retten, men uten å føle bitterhet.

Som sosialforsker har jeg lært meg å se kjølig på problemene og innta en objektiv
holdning overfor menneskenes følelsesbetonte reaksjoner og den irrasjonelle
230 innstilling en ofte møter. Denne objektivitet har vært av stor verdi for meg, ikke
minst under forhandlingene i Palestina, hvor resultatet helt og holdent var
avhengig av at man vurderte tingene fullstendig objektivt.

Gjennom de ukelange forhandlinger ble jeg hjulpet fram av en optimisme som
235 aldri sviktet. På en eller annen måte visste jeg vi måtte ha hell med oss. Jeg er i
virkeligheten en uhelbredelig optimist.»

I disse ordene gir han seg selv. Arven fra barndommen, og kunnskap og erfaring
erhvervet senere i livet. Begge deler er med på å skape personligheten, mannen
240 som det lyktes for å få begge parter til å legge ned våpnene. Det var en seier for F.
N.'s idéer, det er så, men det var denne gang som nesten alltid, den enkelte
manns innsats som gjorde at resultatet ble nådd.

Det er bare vel ett år siden Ralph Bunche sluttet som meklingsmann. I dag står
245 vi alle overfor veldigere oppgaver enn dengang. Det ser mørkt ut. Men nettopp i
en tid som denne gjelder det ikke å fortvile, men tro at det nytter å kjempe mot
krigen og sette alle krefter inn i kampen.

Ralph Bunche, De har selv sagt at De er en uhelbredelig optimist. De sa om
250 meklingen i Palestina, at De var overbevist om at den måtte lykkes.

De har en lang arbeidsdag foran Dem. Måtte det lykkes for Dem å vinne seier
for fredens idealer som er det grunnlag vi må bygge menneskehetens framtid på.

255 **Kilde**
Les Prix Nobel en 1950, s. 92-98.

Emner
Hyllest, Midtøsten, Nobelpris, Nobels fredspris, Nobeltale, Palestina

260 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/en-uhelbredelig-optimist>